

O književnom stvaralaštvu Marka Gregura

Esej

MATIJA IVAČIĆ

Koprivničkog književnika Marka Gregura (1982.) možda više i nije potrebno posebno predstavljati. Ako postoji autor mlade generacije čiji nam rad daje za pravo tvrditi da koprivnička književna scena ima (svijetlu) budućnost, to je upravo Gregur. Kao dobitnik zavidnog broja književnih nagrada (kako za poeziju, tako i za prozu), koji je svoja djela objavljivao u brojnim časopisima i koji je zastupljen u više različitih kolektivnih zbirka, Gregur se profilirao kao osobnost s jasnom poetikom, definiranim i prepoznatljivim stilom te suverenom književnom obradom teme koja ga u danome trenutku zaokuplja. Ipak, njegov stvaralački rad nije bio lišen povremenih slabih mjesta. Gregur je svoj put do čitatelja gradi polako, korak po korak. Njegov primjer dokaz je da su spisateljski nerv i stil nešto što je potrebno konstantno brusiti i usavršavati. U tom svijetlu, svijetlu umjetničkog sazrijevanja, sagledat ćemo Gregurovo stvaralaštvo u samostalnim knjižnim izdanjima koje za sada čine tri naslova: *Lirska grafomanija* (2011.), *Peglica u prosincu* (2012.) i *Divan dan za Drinkopoly* (2014.).

Kao što sugerira i naslov, Gregurov knjižni prvijenac *Lirska grafomanija* pretežito je pjesnička zbirka. U etiketi „pretežito“ krije se možda i najveća primjedba na račun zbirke, ona koja se tiče njezine kompozicije, a u krajnjoj liniji i njezine koherentnosti. Forma književne (prozne, pjesničke itd.) zbirke implicira, naime, stanovitu dovršenost i zaokruženost, poetsku i formalnu konzistentnost. Gregurovoj primarno pjesničkoj zbirci, međutim, iz nekog je razloga na samome kraju pridodana i jedna proza (*Nedeljni obed*), čija se pojavnost u jednoj pjesničkoj cjelini, koja se do tada doima prilično promišljenom, čini dobrim dije-

lom neprirodnom, nasilno ubačenom, kao da je posrijedi stanoviti „višak“. Osim toga, posrijedi je priča snažno obilježena kajkavizmima, što također pojačava dojam njezine neprirodnosti u lirskom okruženju u kojem su kajkavizmi rijetkost. U pitanju je, pretpostavljam, urednička odluka (knjigu je objavila Naklada Ceres) zbog koje je narušeno formalno jedinstvo zbirke. Naposljetku, valja naglasiti kako zbirku obilježavaju i takoreći početnički propusti pravopisne prirode. Da ne bi bilo zabune, autoru ovih redaka jezični purizam prilično je stran, no opetovano pogrešno pisanje futura prvog („krenuti ću“ umjesto „krenu ću“, „biti će“ umjesto „bit će“, „umrijeti ću“ umjesto „umrijet ću“ itd.) sugerira da je netko u proizvodnom procesu knjige traljavo obavio svoj posao. To je nešto na što bi izdavač *književnosti* ipak trebao pripaziti.

Pjesnički dio *Lirske grafomanije* sastoji se od tri ciklusa: „gurali smo i kad nije trebalo“, „na tvojim rukama želim uspavati mladost“ i „volio bih da mi je danas umrla majka“. Prvi je ciklus najopsežniji i sadrži 42 pjesme, drugi broji 25 pjesama, a treći njih 9. Izuzev ovog kvantitativnog zgušnjavanja, zbirka kao da se zgušnjava i s obzirom na ozbiljnost tema koje se u njoj pojavljuju. Ciklus „gurali smo i kad nije trebalo“ u odnosu na druga dva koja slijede najzaigraniji je i u njemu vjerojatno najviše do izražaja dolazi ironijska intonacija (primjere u pjesmama *počinju prvi taktovi*, *poljubio ju je i dr.*). Taj ironijski pogled, međutim, nije tek izvještačena poza mladoga pjesnika, već osjećaj crpljen iz vrlo konkretnog (mladenačkog) bunta, iz pozicije lirskog subjekta spram suvremenog svijeta koji ga okružuje i u kojem bi, barem načelno, trebao participirati. Projiciran u osobu promatrača koja registrira i bilježi

pojavnost tog svijeta, lirski je subjekt trezven kritičar zbilje, stoga ne čudi kako je u velikom dijelu ovoga ciklusa naglasak stavljen na refleksiju društvene i političke svakodnevice, na društvenu aktualnost i na socijalni senzibilitet (npr. „*sve je to mentalitet janjetine*“ ili „*skidaju se s neba sveci*“). Takav pogled na svijet u konačnici dovodi lirskog subjekta do njegova iskazivanja društvene neprilagođenosti, do svjetonazorske distanciranosti spram društva koja mu, uostalom, i omogućuje pogled „izvana“, i koja kulminira prijezirom spram kolektivnih društvenih praksi (*najčešće ne želim sudjelovati, cool tura hrvatska, ako neću ostat normalan*).

Za razliku od prvog ciklusa, drugi ciklus *Lirske grafomanije* čine ljubavne pjesme, pri čemu je adresat ponekad čak i eksplicitno imenovan („*martina*“, „*janekovička moja*“). Gregur je ovdje mudro izbjegao patetiku, što bi svakako valjalo izdvojiti kao veliki plus čitave zbirke. Njegove ljubavne pjesme nisu, naime, mladenački bolne i tugaljive, nisu pune neizrecive i nedostižne čežnje. Posrijedi je pjesnička aktualizacija ljubavi koja je ostvarena i koja se „dešava“ sada, stoga je logično da umjesto tuge i beznađa ovim ciklusom dominiraju emocije euforije, ushićenja i zanosa zbog ljubavi koju pjesnički subjekt upravo proživljava.

Posljednji pjesnički ciklus zbirke „*volio bih da mi je danas umrla majka*“, koji čini svega 9 pjesama, svojim nazivom nagovještava zaokret, kako u emocijama, tako i u temama. Poezija je to koja je sada komorna, a ta je atmosfera naznačena i u naslovima pojedinih pjesama: *volio bih da mi je danas umrla majka, na grobu moje majke, nadgrobne spomenike, oslušujem vrijeme kako korača u mraku, kad umrem, u tišini, kad bih morao umrijeti, birao bih...* U odnosu na prethodna dva ciklusa zbirke, u ovom je razvidan izostanak zaigranosti svojstvene mladosti i dominacija ozbiljnosti karakteristične za zrelog promatrača. Ako je u drugom ciklusu u središtu ljubav, i to ona sretna, sada su stihovi protkani opsesijom smrti. Gregur se i ovdje pokazuje kao pjesnik dorastao temi koja ga zaokuplja jer, uz rijetke iznimke (npr. *kad umrem, u tišini*), i ovdje vješto izbjegava pretjerani patos. Posljednji ciklus *Lirske grafomanije* ne samo da smisleno i logički zaokružuje zbirku, već na najbolji mogući način zaokružuje i priču o pjesničkom subjektu koji nam se razotkriva i čije emocionalno sazrijevanje

pratimo čitajući pjesme. U tom smislu možemo reći da *Lirska grafomanija* počinje pjesnikovim otkrićem jezika i ushićenjem zbog tog otkrića (nije slučajno da su prve dvije pjesme – *riječi, riječi, riječi i treći rim ili četvrti* – posvećene Tomislavu Ladanu). Nakon toga slijedi kritički, mladenački buntovan pogled na suvremenu zbilju, zatim dolaze ljubavne pjesme, a kao točka na *i* dolazi buket pjesama turobne atmosfere, koje predstavljaju odmak od prethodne ljubavne idile i poniranje u vlastitu intimu, u vlastite strepnje. Sve u svemu, ako zamenarimo pripovijetku *Nedeljni obed*, koja u suštini predstavlja anticipaciju *Peglice u prosincu* (objavljena je, uostalom, i u toj zbirci), možemo zaključiti da *Lirska grafomanija* predstavlja uglavnom solidan književni prvijenac lišen velikih gesta, mladenačke pretencioznosti ili nepotrebnog dociranja. Namjerno navodimo „uglavnom solidan“ jer u zbirci se, ruku na srce, nisu uspjele izbjeći neke dječje bolesti. Uz ranije spomenute propuste uredničke prirode, pojedine pjesme odaju dojam pjesničkih juvenila i formalne nevjestosti, što svjedoči o tome da je od zamisli do njezine realizacije jako velik, a ponekad i trnovit put.

Iste godine kada je objavio svoj književni prvijenac, Gregur je primio nagradu Ivana viteza Trnskog za 2011. godinu, i to za prozni rukopis koji će 2012. godine biti ukoričen pod spomenutim nazivom *Peglica u prosincu* (izdavač je Društvo hrvatskih književnika – Podravsko-prigorski ogranak). Zbirka je to od ukupno 20 kratkih priča za koje Mario Kolar u knjizi *Nuspojave čitanja* s pravom ustvrđuje da ih karakterizira izrazita jezična komunikativnost. Gregurove priče, naime, čitaju se brzo i lako, odlikuju se upadljivom ekonomičnošću iskaza, vrlo su pitke i svima razumljive, njihov jezik je živ, suvremen i blizak današnjem čitatelju. Gotovo sve priče obilježava humor ispod kojih se gorčina nazire tek u obrisima, a koja će kulminirati u proznoj zbirci *Divan dan za Drinkopoly*. Gregurova je primarna namjera očito bila zabaviti čitatelja pa ne čudi da je mračniju stranu svojih „zapisa s ruba“ gurnuo u pozadinu, premda je nije ni posve isključio. U fokusu priča iz *Peglice u prosincu* nalaze se (egzistencijalno) rubne situacije u kojima zaglavljaju likovi, no one se, za razliku od spomenute zbirke koja će uslijediti dvije godine poslije, ne prikazuju kao nešto traumatično ili tragično. Uglavnom su to, dakle, priče o pojedincima

koji se nalaze u nekom obliku krize i ugroženosti, stoga je logično da autor često poseže za likovima autsajdera i društvenih marginalaca.

Peglicu u prosincu možemo okarakterizirati kao razvojni međukorak prema zbirci u kojoj će se Gregur profilirati kao autor koji je kristalizirao svoju poetiku i koji je ponajprije sam sa sobom raščistio sve dvojbe i nedoumice oko vlastitog umjetničkog iskaza i stila. Ako je u *Peglici u prosincu* tragao za poetikom koja će biti samo njegova, dakle prepoznatljiva i neponovljiva, u sljedećoj je knjizi tu potragu (uspješno) okončao. Prozna zbirka od (ponovno) 20 priča pod nazivom *Divan dan za Drinkopoly* (objavljena 2014. u izdanju Algoritma), potvrđuje kako se Gregur razvio kao stvaralačka osobnost koja zna što želi, a – što je najbolje – koja zna kako to ostvariti. I u ovoj zbirci autor do velikih pitanja dolazi kroz male ljude i njihove male, svakodnevne probleme. No priče iz *Divnog dana za Drinkopoly* u mnogočemu su zrelije u odnosu na one iz *Peglice u prosincu*, stilski su dotjeranije i arhitektonski doradenije. Bitno drukčija je, također, elementarna osjećajnost, odnosno pogled na svijet: zaigranost *Peglice* zamijenila je zabrinutost *Drinkopolyja*, što možemo detektirati kao ključni pomak autorove poetike. Ako *Peglicom u prosincu* dominira lepršavost, zaigranost i humor, u *Divan dan za Drinkopoly* uvukla se neka sitna, nepretenciozna tuga s kojom se lako poistovjetiti, svakodnevne unutarnje dvojbe koje možemo prepoznati kod naših susjeda, prijatelja – ukratko, u svijetu koji nas okružuje. U tom smislu, ova je zbirka u odnosu na prethodnu u mnogo većoj mjeri okrenuta kontemplaciji i refleksiji, sadrži manje mladenačkog zanosa, a mnogo više upitnika zbog života koji je glavnim likovima uglavnom nedostižan, neostvariv, koji im klizi iz ruku. Kolizija između čežnje (iluzije) i zbilje u fokusu je gotovo svih autorovih priča, a upravo je ta nepomirljivost izvor unutarnje drame pojedinaca ovih proza, koju Gregur uspijeva vrlo vješto, dojmljivo i uvjerljivo predočiti. U takav se ugođaj izvrsno uklapa dojam nedovršenosti i otvorenosti brojnih priča čiji je rasplet prepušten čitatelju na maštu. No to, naposljetku, nije ni važno; važna je unutarnja kriza pojedinca i drama koja iz nje proizlazi.

Treba biti iskren (a možda pomalo i cjepljiva) i reći da *Divan dan za Drinkopoly* ima i svojih mana. U zbircu su, naime, iz nekih razloga uvrštene i neke proze koje su objavljene

u *Peglici u prosincu* (*Traži se mito, Šus Mirinda*). Ta djela kvalitetom pomalo odskoču (točnije zaostaju) od većinski zaista izvrsnih priča. A kad smo već kod izvrsnih priča, kojih je u zbirci mnogo, svakako valja izdvojiti pripovijetku *Praznici*, jednu od duljih, kompleksnijih i razrađenijih priča u kojoj se tematizira potraga potomka hrvatskih iseljenika za vlastitim identitetom i vlastitim korijenima, odnosno predodžbe o tom identitetu koje se naposljetku pokazuju vrlo stereotipnima i uslijed odvojenosti od matične sredine prilično umjetnima. Uz *Praznike*, vrhunac zbirke vjerojatno predstavlja pripovijetka *Die besten Dinge im Leben* kojom Gregur na najbolji mogući način zaključuje svoju knjigu i kojom – nadamo se – nagoviješta svoju sljedeću knjigu.

Gregurovo umjetničko putovanje, kao što vidimo, sastoji se od tri ključne postaje. *Lirska grafomanija* pjesnički je debi u kojem se naslućuje značajan književni talent, ali koji je istovremeno obilježen i ponekim manjkavostima, kako autorovim, tako i onim uredničkim. *Peglicu u prosincu*, koja je anticipirana pričom *Nedeljni obed* iz *Lirske grafomanije*, možemo definirati kao čin autorova otkrića i iskušavanja proze u kojem se već očituju neke od determinanti *Divnog dana za Drinkopoly*. Potonja zbirka predstavlja pak čin iznalaženja vlastite poetike i formiranja prepoznatljiva stila u kojem autor više neće iskušavati prozu, već će je suvereno ovladati. *Divnim danom za Drinkopoly* Gregur se upisao na kartu najznačajnijih suvremenih hrvatskih književnika mlađe generacije. Nadamo se (a zapravo vjerujemo) da time još uvijek nije dosegnuo vlastiti zenit i da će krivulja njegova književnog talenta zadržati svoj progresivni smjer i u narednim ostvarenjima. Koprivničkoj je književnosti, na kraju krajeva, to nasušno potrebno.